

24 temmuz 1923 tarihinde Lozanda imza edilen « Boğazların tâbi olacağı usule dair mukavelename » nin yerine kaim olmak üzere 20 temmuz 1936 tarihinde Montreux de imza edilmiş bulunan Yeni mukavelenamenin tasdikına dair kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm : 5 / VIII / 1936 - Sayı : 3374)

No.
3056

Kabul tarihi
31 - VII - 1936

BİRİNCİ MADDE — 24 temmuz 1923 tarihinde Lozanda imza edilen «Boğazların tâbi olduğu usule dair mukavelename» nin yerine kaim olmak üzere 20 temmuz 1936 tarihinde Montreux de imza olunan boğazlar mukavelenamesile buna bağlı bir protokol ve dörd lâhika kabul ve tasdik edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun tatbikına İera Vekilleri Heyeti memurdur.

1 ağustos 1936

BOĞAZLAR REJİMİ HAKKINDA MONTREUXDE 20 TEMMUZ 1936 TARİHİNDE İMZA EDİLEN MUKAVELENAME

Haşmetli Bulgarlar Kralı, Fransa Cümhuriyeti Reisi, Haşmetli Büyük Britanya, İrlanda ve Denizaşırı Britanya ülkeleri Kralı ve Hindistan İmparatoru, Haşmetli Elenler Kralı, Haşmetli Janponya İmparatoru, Haşmetli Romanya Kralı, Türkiye Cümhuriyeti Reisi, Sovyetik Sosyalist Cümhuriyetleri Birliği Merkezî İera Komitesi ve Haşmetli Yugoslavya Kralı;

Boğazlar umumî tâbiri altında ifade edilen Çanakkale Boğazı, Marmara denizi ve Karadeniz Boğazından geçişi ve seyrisefaini Lozanda 24 temmuz 1923 tarihinde imza edilmiş olan sulh mukavelenamesinin 23 ncu maddesile tesbit edilen prensibi, Türkiyenin emniyeti ve Karadeniz sahilgarı Devletlerin Karadenizdeki emniyeti çerçevesi dahilinde, koruyacak tarzda tanzim etmek arzusile mütehasis olarak;

İşbu mukavelenameyi 24 temmuz 1923 tarihinde Lozanda imza edilmiş olan mukavelenamenin yerine ikameye karar vermişler ve murahhas olarak âtideki zevatı tayin etmişlerdir:

Haşmetli Bulgarlar Kralı:

Dr. Nicolas P. Nicolaev, Orta Elçi, Hariciye ve Mezahib Nezareti Kâtibi Umumisi;

M. Pierre Neicov, Orta Elçi, Hariciye ve Mezahib Nezareti Siyasî İşler Müdürü,

Fransa Cümhuriyeti Reisi:

M. Paul Boncour, Ayan Meclisi azası, Akvam Cemiyetinde Fransa Daimî Murahhası, sabık Başvekil, sabık Hariciye Nazırı, Légion d'Honneur nişanının Chevalier rütbesini ve harb salibini haiz;

M. Hanri Ponsot, Fransa Cümhuriyeti Ankara Fevkalâde Büyük Elçi ve Murahhası, Légion d'Honneur nişanının Grad Officier rütbesini haiz.

Haşmetli Büyük Britanya, İrlanda ve Denizaşırı Britanya ülkeleri Kralı ve Hindistan İmparatoru:

Büyük Britanya, Şimali İrlanda ve her biri ayrı ayrı Akvam Cemiyeti azası bulunmayan Biritanya İmparatorluğu sair bütün aksamı için:

Asaletli Eord Stanley, P. C., M. C., M. P., Bahriye Nezareti Parlâmento azası Müsteşarı; Avusturalya Commonwealth'i için:

Asaletli Stanley Melbourne Bruce, C. H., M. C., Avusturalya Commonwealth'inin Londra-daki Fevkalâde Komiseri;

Haşmetli Elenler Kırallı:

M. Nicolas Politis, Yunanistanın Paris Orta Elçi ve Fevkalâde Murahhası, sabık Hariciye Nazırı;

M. Raoul Bibica Rosetti, Yunnanistanın Akvam Cemiyeti nezdinde Daimî Murahhası.

Haşmetli Japonya İmparatoru:

M. Naotake Sato, Jusammi, Soleil - Levant nişanının birinci rütbesini haiz, Paris Fevkalâde Büyük Elçi ve Murahhası;

M. Masa - aki Hotta, Jushii, Soleil - Levant nişanının ikinci rütbesini haiz, Bern Fevkalâde Murahhası ve Orta Elçisi.

Haşmetli Romanya Kırallı:

M. Nicolas Titulesco, Hariciye Nazırı;

M. Constantin Contzesco, Orta Elçi, Avrupa ve Beynelmilel Tuna Komisyonları Romanya Murahhası;

M. Vespasien Pella, Lahî Fevkalâde Murahhası ve Orta Elçisi .

Türkiye Cümhuriyeti Reisi:

Dr. Rüştü Aras, Hariciye vekili, İzmir Mebusu;

Suad Davaz, Türkiye Cümhuriyeti Paris Fevkalâde Büyük Elçisi ve Murahhası;

Numan Menemencioglu, Türkiye Büyük Elçisi, Hariciye vekâleti Umumî Kâtibi;

Asım Gündüz, Korgeneral, Genelkurmay İkinci Başkanı;

Neemeddin Sadak, Akvam Cemiyeti nezdinde Türkiye Daimî Murahhası, Sivas Mebusu, Büyük Millet Meclisi Hariciye Encümeni. **Mazbata Muharriri.**

Sovyetik Sosyalist Cümhuriyetleri Merkezi İcra Komitesi:

M. Maxime Litvinoff, Sovyetik Sosyalist Cümhuriyetleri Birliği Merkezi İcra Komitesi azasından, Hariciye Halk Komiseri.

Haşmetli Yugoslavya Kırallı:

M. İvan Soubbotitch, Akvam Cemiyeti nezdinde Yugoslavya Kırallığı Daimî Murahhası.

Bu zevat usulüne muvafık ve muteber görülen salâhiyetnamelerini ibraz ettikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Yüksek Âkid Taraflar Boğazlarda denizden geçiş ve seyrisefain serbestisi prensibini kabul ve teyid ederler.

Bu serbestinin istimali bundan böyle işbu mukavele hükümleri ile tanzim edilir.

Kısım I.

Ticaret gemileri

Madde — 2

Sulh zamanında, ticaret gemileri, sancak ve hamule ne olursa olsun, gündüz ve gece, aşağıdaki 3 neü maddenin hükümleri mahfuz kalmak üzere hiç bir merasime tâbi olmadan Boğazlardan ge-

iş ve seyrüseferin tam serbestisinden müstefid olacaklardır. Bu gemiler Boğazların hiç bir limanında evakkuf etmeksizin transit suretile geçtikleri takdirde Türkiye alâkadar makamları tarafından eibayeti bu mukavelenamenin 1 nei lâhikasında derpiş edilen rüsum veya tekâliften başka hiç bir rüsum veya tekâlîfe tâbi tutulmayacaktır.

Bu rüsum veya tekâlîfin eibayetini teshil etmek için Boğazlardan geçecek ticaret gemileri 3 neü maddede tasrih edilen merkezin memurlarına isimlerini, tabiiyetlerini, tonajlarını, gidecekleri yeri ve nereden geldiklerini bildireceklerdir.

Kılavuzluk ve romorkaj ihtiyarî kalır.

Madde — 3

Ege denizinden veya Karadenizden Boğazlara dahil olacak her gemi, beynelmîlel sıhî hükümler çerçevesi dahilinde Türk nizamlarıyla vazedilmiş olan sıhî kontrole tâbi olmak için Boğazlar methaline yakın bir sıhhat merkezinde tevakkuf edecektir. Temiz patenteleri olan veya bu maddenin 2 nei fıkrasındaki hükümlerini sümülüne girmediklerini tasdik eden sıhî bir beyanname ibraz eyleyen gemiler için bu kontrol gündüz ve gece mümkün olan azamî süratle aca edilecek ve bu gemiler Boğazlardan geçişleri esnasında başka hiç bir tevakkufa mecbur edilmeyeceklerdir.

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekelihumma veya çiçek vakaları bulunan veyahud içinde yedi günden az bir zaman evvel bu hastalıklar bulunmuş olan gemilerle bulaşık bir limanı beş defa 24 saatten az bir zamandan beri terketmiş olan gemiler Türk makamlarının tayin edebilecekleri sıhhat zabıta memurlarını irkâb etmek üzere bundan evvelki fıkrada tasrih edilen sıhhat merkezinde tevakkuf edeceklerdir. Bundan dolayı hiç bir rüsum ve tekâlîf alınmayacak ve sıhhat zabıta memurları Boğazların mahrecinde bir sıhhat merkezinde indirileceklerdir.

Madde — 4

Harb zamanında, Türkiye muharib olmadığı takdirde, ticaret gemileri, sancak ve hamule ne olursa olsun, 2 nei ve 3 neü maddelerde derpiş edilen şerait dairesinde Boğazlarda geçiş ve seyrüsefer serbestisinden müstefid olacaklardır. Kılavuzluk ve romorkaj ihtiyarî kalır.

Madde — 5

Harb zamanında, Türkiye muharib olduğu takdirde, Türkiye ile harb eden bir memlekete mensub olmayan ticaret gemileri, düşmana hiç bir suretle muzaheret etmemek şartıyla, Boğazlarda geçiş ve seyrüsefer serbestisinden müstefid olacaklardır.

Bu gemiler Boğazlara gündüz girecekler ve geçiş her defasında Türk makamları tarafından gösterilecek yoldan vaki olacaktır.

Madde — 6

Türkiye, kendini pek yakın bir harb tehlikesi tehdidüne maruz telâkki ettiği takdirde yine 2 nei madde hükümlerinin tatbikına devam edilecektir. Ancak gemilerin Boğazlara gündüz girmeleri ve geçişin, her defasında Türk makamları tarafından gösterilen yoldan vaki olması lâzımdır.

Kılavuzluk bu takdirde mecburî kılınabilecek, ancak ücrete tâbi olmayacaktır.

Madde — 7

(Ticaret gemileri) tâbiri işbu mukavelenamenin ikinci kısmile istihdaf edilmemiş bütün gemilere şamildir.

Kısım II.

Harb gemileri

Madde — 8

İşbu Mukavele mucibince harb gemileri ve onların vasıfları ile tonajlarının hesabı için muteber olacak tarif işbu Mukavelenamenin ikinci lâhikasında olan tariftir.

Madde — 9

Askerî bahriyenin mayı olsun olmasın mahrukat nakli için hassaten inşa edilmiş olan yardımcı gemileri 13 ncü maddede istihdaf olunan mütekaddim ihbara tâbi tutulmayacak ve Boğazları münferiden geçmek şartile 14 ve 18 nei maddeler mucibince tahdide tâbi tonajlar hesabına girmeyeceklerdir. Bununla beraber sair geçiş şeraiti hususunda harb gemilerine kıyasen muameleye tâbi tutulmakta berdevam olacaklardır.

Bundan evvelki fıkrada istihdaf edilen yardımcı gemiler, derpiş edilen istisnadan ancak teslihatları : Sabih hedeflere karşı azamî, 105 milimetre çapında iki top, ve hava hedeflerine karşı azamî, 75 milimetre çapında iki silâhtan fazlasını ihtiva etmediği takdirde istifade edebileceklerdir.

Madde — 10

Sulh zamanında hafif suüstü gemileri, küçük muharebe gemileri ve yardımcı gemiler, gerek Karadenize sahildar olan gerek olmayan Devletlere mensub bulunsunlar, hiç bir rüsum ve tekâlife tâbi tutulmadan Boğazlardan geçiş serbestisinden istifade edeceklerdir. Şu şart ile ki, bunlar Boğazlara gündüz ve aşağıdaki 13 ncü ve müteakib maddelerde derpiş edilen şerait dairesinde girerler.

Yukarıki fıkrada istihdaf edilen sınıflara dahil olan gemilerden gayri harb gemileri ancak 11 ve 12 nei maddelerde derpiş edilen hususî şerait dahilinde geçiş hakkını haiz olacaklardır.

Madde — 11

Karadeniz sahildarı Devletler 14 ncü maddenin 1 nei fıkrasında derpiş edilen tonajdan yüksek bir tonajda bulunan hattı harb gemilerini, Boğazlardan geçirmeğe mezundurular, şu şart ile ki: Bu gemiler Boğazları birer birer ve refakatlerinde en çok iki torpido ile geçerler.

Madde — 12

Karadeniz sahildarı Devletler, bu deniz haricinde inşa ettirdikleri veya satın aldıkları denizaltı gemilerini, eğer tezgâha konma veya mubayaadan Türkiyeye vakti zamanile haber verilmiş ise, üsübhahilerine iltihak etmek üzere, Boğazlardan geçirmek hakkını haiz olacaklardır.

Mezkûr Devletlere aid denizaltı gemileri, bu hususta Türkiyeye tasrihat verilmeğe şartile, bu deniz haricinde kâin tezgâhlarda tamir edilmek üzere keza Boğazlardan geçebileceklerdir.

Gerek birinci ve gerek ikinci takdirde denizaltı gemileri gündüz ve su üstünde seyrüsefer edecekler ve Boğazlardan münferiden geçeceklerdir.

Madde — 13

Harb gemilerininin Boğazlardan geçmesi için Türkiye Hükûmetine siyasî tarîk ile bir mütekaddim ihbar vaki olmak lâzımdır. Bu mütekaddim ihbarın normal müddeti sekiz gün olacaktır; ancak Karadeniz sahildarı olmayan Devletler için bu müddetin on beş güne iblâğı arzuya şayandır. Bu mütekaddim ihbarda gemilerin gidecekleri mahal, isimleri, tipleri ve adetleri ile azimette geçiş ve ledelicab, avdette geçiş tarihleri tasrih edilecektir. Her tarih tebeddülü üç günlük bir mütekaddim ihbara mevzu teşkil edecektir.

Azimet geçişinde Boğazlara giriş ilk mütekaddim ihbarda gösterilen tarihten itibaren beş gün zarfında vuku bulmalıdır. Bu mühletin inkızasından sonra ilk mütekaddim ihbar için olduğu gibi aynı şerait dahilinde yeni bir mütekaddim ihbar verilecektir.

Geçiş esnasında bahri kuvvet kumandanı, tevakkufa mecbur olmaksızın, Çanakkale veya Karadeniz Boğazları methalindeki bir işaret istasyonuna emri altındaki kuvvetin sarîh teşekkülünü bildirecektir.

Madde — 14

İşbu mukavelenamenin 11 nci maddesinde ve 3 ncu lâhikasında derpiş edilen ahval müstesna olmak üzere Boğazlarda transit halinde bulunabilecek eenebi bahri kuvvetlerin azamî tonaj mecmuu 15 000 tonu tecavüz etmeyecektir.

Her halde bundan evvelki fıkrada istihdaf edilen kuvvetler dokuz gemiden ziyade olamaz.

Karedenize sahildar olan veya olmayan Devletlere aid olup, 17 nci madde ahkâmına tevfikân Boğazlardaki bir limanı ziyaret eden gemiler bu tonaja dahil olmayacaklardır.

Keza geçiş esnasında hasara uğramış olan harb gemileri bu tonaja dahil olmayacaklardır; bu gemiler tamirat esnasında, Türkiye tarafından isdar edilen hususî emniyet ahkâmına tâbi tutulacaklardır.

Madde — 15

Boğazlarda transit olarak bulunan harb gemileri hâmil bulunabilecekleri hava sefinelerini hiç bir suretle kullanamazlar.

Madde — 16

Boğazlarda transit olarak bulunan harb gemileri, hasar veya deniz arızası halleri müstesna olmak üzere, geçişlerine muktazi müddetten fazla Boğazlarda kalamazlar.

Madde — 17

Yukarıki maddelerin ahkâmı her hangi bir tonaj veya teşekkülde bir bahri kuvvetin, Türkiye Hükümetinin daveti üzerine Boğazlardaki bir limana mahdud bir müddet için bir nezaket ziyareti tünde bulunmasına hiç bir suretle mâni olamaz. Bu kuvvet Boğazları geldiği yoldan terkedecektir, şu kadar ki, 10, 14 ve 18 nci maddeler ahkâmı mucibince Boğazlardan transit olarak geçmek için matlub şeraiti haiz ise bu hükümden müstesnadır.

Madde — 18

1 - Karadeniz sahildarı olmayan Devletlerin sulh zamanında bu denizde bulundurabilecekleri tonaj mecmuu aşağıdaki veçhile tahdid edilmiştir:

a) Aşağıdaki (b) fıkrasında derpiş edilen hal müstesna olmak üzere mezkûr Devletlerin mecmuu tonajı 30 000 i tecavüz etmeyecektir.

b) Şayed her hangi bir zaman Karadenizin en kuvvetli filosunun tonajı işbu mukavelenamenin imzası tarihinde bu denizde en kuvvetli olan filonun tonajını, asgarî 10,000 ton tecavüz ederse (a) fıkrasında tasrih edilmiş olan 30,000 tonluk mecmuu tonaj o derecede ve azamî 45.000 tona varıncaya değin tezyid edilecektir. Bu maksadla, sahildar her Devlet işbu Mukavelenamenin 4 ncu lâhikasma tevfikân Türkiye Hükümetine her senenin 1 kânunusani ve 1 temmuz tarihlerinde Karadenizdeki filosunun tonaj yekûnunu bildirecektir ve Türkiye Hükümeti bu malûmatı sair Yüksek Âkid Taraflara ve keza Akvam Cemiyeti Umumî Kâtibine isal edecektir.

c) Karadenize sahildar olmayan Devletlerden herhangi birinin bu denizde bulundurabileceği tonaj yukarıki a) ve b) fıkralarında istihdaf edilen mecmuu tonajın üçte ikisini tecavüz etmeyecektir.

d) Bununla beraber Karadeniz sahilıdarı olmayan bir veya bir kaç Devlet bu denize, insanî bir maksadla bahrî kuvvetler göndermek istedikleri takdirde, mecmuu hiç bir ihtimalde 8.000 ton tecavüz edemeyecek olan bu kuvvetler işbu Mukavelenamenin, 13 neü maddesinde derpiş edilen mutekaddim ühbara lazım olmaksızın aşağı daki şerait dahilinde Türkiye Hükümetinden istimal edebilecekleri müsaade üzerine Karadenize girebileceklerdir: Eğer yukarıdaki a) ve b) fıkralarında istihdaf edilen tonaj mecmuu dolmamışsa ve gönderilmesi talep edilen kuvvetlerle tecavi edilmeyecek ise Türkiye Hükümeti kendisine vaki olan talebi aldıktan sonra en kısa bir müdde zarfında mezkûr müsaadeyi ita edecektir. Şayed mezkûr mecmu tonaj zaten istimal edilmiş buluyorsa veya gönderilmesi talep edilen kuvvetlerle bu yekûn tecavüz edilecek ise, Türkiye Hükümeti, bu müsaade talebinden Karadeniz sahilıdarı Devletleri derhal haberdar edecek ve eğer bu Devletler, haberdar edildiklerinden 24 saat sonra bir itiraz serdetmezler ise alâkadar Devletlere talepleri hakkında verdiği kararı en geç kırk sekiz saatlik nizamî bir mühlet zarfında bildirilecektir.

Karadenize sahilıdar olmayan Devletler bahrî kuvvetlerinin, Karadenize bundan sonraki her dâhulü ancak yukarıki a) ve b) fıkralarında derpiş edilen mecmu tonajın müsaadesi nisbetinde olacaktır.

2 — Karadenizde bulunmalarının maksadı ne olursa olsun, sahilıdar olmayan Devletlerin har gemileri bu denizde yirmi bir günden ziyade kalamayacaklardır.

Madde — 19

Harb zamanında, Türkiye muharib olmadığı takdirde, harb gemileri 10 ilâ 18 neü maddelerde tasrih edilen şeraitin aynı şerait dahilinde boğazlarda tam bir geçiş ve seyrüsefain serbestisinde müstefid olacaklardır.

Bununla beraber muharip herhangi bir Devletin harb sefinelerinin Boğazlardan geçmesi memn olacaktır. Şu kadar ki, işbu mukavelenamenin 25 neü maddesinin tatbiki şümulüne giren haller ve keza Akvam Cemiyeti misakı çerçevesi dahilinde aktedilip mezkûr misakın 18 neü maddesi ahkâmı mucibince tescil ve neşredilen ve Türkiyeyi bağlayan bir mütekabil muzaheret muahedenamesi mucibince, tecavüze düğar olan bir Devlete yapılacak muzaheret halleri bundan müstesnadır.

Yukarıki fıkrada derpiş edilen istisnâî abvalde 10 ilâ 18 neü maddelerde tasrih edilen tahdidî kabili tatbik olmayacaktır.

Yukarıki 2 neü fıkrada vazedilen geçiş memnuiyetine rağmen, Karadenize sahilıdar olan veya olmayan muharib Devletlere aid olub da mensub buldukları limanlardan ayrılmış bulunan harb gemileri bu limanlara iltihak etmek müsaadesini haizdirler.

Muharib harb gemilerinin Boğazlarda bir gûna zabıt ve musadereye tevessül etmeleri, muayen hakkını icra eylemeleri veya diğer herhangi bir hasmane harekette bulunmaları memnudur.

Madde — 20

Harb zamanında, Türkiye muharib olduğu takdirde, 10 ilâ 18 neü maddeler ahkâmı tatbik edilmeyecektir; harb gemilerinin geçmesi tamamen Türkiye Hükümetinin rey ve ihtiyarına bırakılacaktır.

Madde — 21

Türkiye, kendisini pek yakın bir harb tehlikesi tehdidinde maruz telâkki ettiği takdirde, işbu Mukavelenamenin 20 neü maddesi ahkâmını tatbik hakkını haiz olacaktır.

Yukarıki fıkranın Türkiyeye verdiği salâhiyetin Türkiye tarafından istimalinden evvel Boğazlardan geçmiş olup bu suretle mensub buldukları limanlardan ayrılmış bulunan harb gemileri bu limanlara iltihak edebileceklerdir. Bununla beraber şurası mukarrerdir ki Türkiye, tavır ve hareketi ile işbu maddenin tatbikına sebep olan Devletin gemilerini bu haktan istifade ettirmeyecektir.

Türkiye Hükûmeti, yukarıki birinci fıkranın kendisine verdiği salâhiyeti istimal ettiği takdirde Yüksek Âkid Taraflarla Akvam Cemiyeti Umumî Kâtibine bu hususta bir tebliğ gönderecektir.

Cemiyeti Akvam Konseyi üçte iki ekseriyetle Türkiyenin bu suretle ittihaz etmiş olduğu tedbirlerin haklı olmadığına karar verirse ve işbu Mukavenameye vaziülümza Yüksek Âkid Tarafların ekseriyeti de keza aynı reyde bulunursa, Türkiye Hükûmeti bahse mevzu tedbirlerle işbu Mukavenamenin 6 nci maddesi mucibince alınmış olabilecek tedbirleri refetmeyi taahhüd eder.

Madde — 22

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekelihumma veya çiçek vakaları bulunan veyahut içinde yedi gündend az bir zaman evvel bu hastalıklar bulunmuş olan harb gemilerile, beş defa 24 saatten az bir zamandan beri bulaşık bir limanı terketmiş olan harb gemileri, Boğazları karantine altında geçecekler ve Boğazların bulaştırılmasına imkân bırakmamak için muktazi tahaffuz tedbirlerini gemi vesaitile ittihaz etmeğe mecbur olacaklardır.

Kısım III.

Hava sefineleri

Madde — 23

Sivil hava sefinelerinin Akdeniz ile Karadeniz arasında geçişini temin etmek için, Türkiye Hükûmeti Boğazların memnu mntakaları haricinde bu geçişe mahsus hava yollarını gösterecektir; sivil hava sefineleri Türkiye Hükûmetine, arzî uçuşlar için üç gün evvel bir mütekaddim ihbar ve muntazam servis seferleri için geçiş tarihlerini tasrih eden umumî bir mütekaddim ihbar vermek suretile bu yolları kullanabileceklerdir.

Diğer taraftan, Boğazların yeniden askerileştirilmesine rağmen, Türkiye Hükûmeti, Türkiyede meri havaî seyrisefer nizamatına tevfikân Avrupa ile Asya arasında Türkiye arazisi üzerinden uçmalarına müsaade edilmiş olan sivil hava sefinelerinin tam bir emniyetle geçmeleri için muktazi teshilâtı gösterecektir. Uçuş müsaadesi verilmiş olan ahval için Boğazlar mntakasında takib edilecek yol vakit vakit gösterilecektir.

Kısım IV.

Umumî ahkâm

Madde — 24

Boğazlar rejimine dair 24 temmuz 1923 tarihli mukavenameye mucibince tecssüs etmiş olan Beynelmilel komisyonun salâhiyetleri Türkiye Hükûmetine devredilmiştir.

Türkiye Hükûmeti, 11, 12, 14 ve 18 nci maddelerin tatbikına mütedair istatistikleri toplamağı ve malûmatı vermeğı taahhüd eder.

Türkiye Hükûmeti, bu mukavenamenin harb gemilerinin Boğazlardan geçişine dair olan her hükmünün icrasına nezaret edecektir.

Türkiye Hükûmeti, ecnebi bahrî bir kuvvetin yakında Boğazlardan geçeceğinden haberdar edilir edilmez, bu kuvvetin teşekkülünü, tonajını, Boğazlara dühülü için derpiş edilen tarihi ve ledelicab, muhtemel avdet tarihini Yüksek Âkit Tarafların Ankaradaki mümaccillerine bildirecektir.

Türkiye Hükûmeti, Boğazlarda ecnebi harb gemilerinin seyrüseferini gösteren ve ticarete ve işbu mukavenamede derpiş edilen bahrî ve havaî seyrüsefaine faydalı olan her türlü malûmatı ihtiva eden senelik bir raporu Akvam Cemiyeti Umumî kâtipliğile Yüksek Âkit Taraflara tevdi edecektir.

Madde — 25

İşbu mukavelenamenin hiç bir hükmü, Türkiye için veya Akvam Cemiyeti azası her hangi başka bir Yüksek Âkid Taraf için Akvam Cemiyeti misakından mütevellid hukuk ve vecibeleri ihlâl edemez.

KISIM V.

Nihaî ahkâm

Madde — 26

İşbu mukavelename en kısa bir müddet zarfında tasdik edilecektir.

Tasdiknameler, Pariste Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti Hazinei evrakına tevdi edilecektir.

Japonya Hükûmeti, tasdikın icra edilmiş olduğunu Paristeki siyasî mümessili vasıtasile Fransa Cümhuriyeti Hükûmetine bildirmekle iktifa edebilecek ve bu takdirde tasdiknameyi mümkün olan süratle isal edecektir.

Türkiyeninki de dahil olmak üzere altı tasdikname tevdi edilir edilmez bir tevdi zabıtname tanzim edilecektir. Bundan evvelki fıkrada derpiş edilen tebliğ, bu hususda, tasdikname tevdiine muadil olacaktır.

İşbu mukavelename bu zabıtname tarihinden itibaren meriyet mevkiine girecektir.

Fransa Hükûmeti, bundan evvelki fıkrada derpiş edilen zabıtname ile bilâhare tevdi edilecek tasdiknamelerin tevdi zabıtnamelerinin aslına mutabık birer suretini Yüksek Âkit Tarafların kâffesine tevdi edecektir.

Madde — 27

Mevkii meriyete girdiğinden itibaren, işbu mukavelename, 24 temmuz 1923 tarihli Lozan sulh muahedenamesine vaziülümza her hangi bir Devletin iltihakına açık olacaktır.

Her hangi bir iltihak diploması tarikle Fransa Cümhuriyeti Hükûmetine ve onun tarafından da Yüksek Âkit Tarafların kâffesine tebliğ edilecektir.

Bu iltihak, Fransa Hükûmetine yapılan tebliğ tarihinden itibaren muteber olacaktır.

Madde — 28

İşbu mukavelename mevkiî meriyete girdiği tarihten itibaren yirmi sene müddetle meri olacaktır.

Bununla beraber, işbu mukavelenamenin 1 nci maddesinde teyid edilen geçiş ve seyrisefanın serbestisi prensibinin müddeti namahduddur.

Mezkûr yirmi senelik müddetin inkızasından iki sene evvel, hiç bir Yüksek Âkid Taraf, Fransa Hükûmetine fesih ihbarnamesi vermemiş ise, işbu mukavelename bir fesih ihbarnamesi gönderilmesinden itibaren iki sene geçinceye kadar muteber kalacaktır. Bu ihbarname, Fransa Hükûmeti tarafından Yüksek Âkid Taraflara tebliğ edilecektir.

İşbu mukavelename, bu madde ahkâmı mucibince feshedildiği takdirde Yüksek Âkid Taraflar yeni bir mukavelenamenin ahkâmını tesbit etmek üzere kendilerini bir konferansta temsil ettirmek hususunda mutabıktırlar.

Madde — 29

İşbu mukavelenamenin meriyet mevkiine girmesinden itibaren her beş senelik müddetin hitamında Yüksek Âkid Taraflardan her biri, işbu mukavelenamenin bir veya bir kaç hükmünün tadilini teklife tesebbüs edebilecektir.

Yüksek Âkid Taraflardan biri tarafından vaki olan tadil talebi, kabule şayan olmak için, şa-

yed 14 neü veya 18 nei maddelerin tadilini istihdaf ediyorsa, diğer Yüksek bir Âkid, ve şayed diğer her hangi bir maddenin tadilini istihdaf ediyorsa, diğer iki Yüksek Âkid Tarafından iltizam edilme-
lidir.

Bu suretle iltizam edilen tadil talebi, cari beş senelik müddetin inkızasından üç ay evvel Yüksek Âkid Tarafların herbirine tebliğ edilecektir. Bu ihbarname teklif edilen tadilâtın mahiyetini ve sebeplerini ihtiva edecektir.

Bu teklifler üzerinde diploması tarıkile bir neticeye vasıl olmak mümkün olmazsa Yüksek Âkid Taraflar bu hususta toplanacak bir Konferastada kendilerini temsil ettireceklerdir.

Bu Konferans, ancak ittıfakı âra ile karar verebilecektir, bu hükümden 14 neü madde ile 18 nei maddeye müteallik tadil halleri müstesna olup bunlar için Yüksek Âkid Tarafların dörtte üçünün ekseriyeti kifayet edecektir.

Bu ekseriyet, Türkiye dahil olmak üzere, Karadeniz sahilıdarı Yüksek Âkid Tarafların dörtte üçünü ihtiva etmek suretile hesap edilecektir.

Tasdıkan hılmakal yukarıda isimleri mezkûr murahhaslar işbu Mukavelenameyi imza etmiş-
lerdir.

Montreux de yirmi temmuz bin dokuzyüz otuz altı tarihinde on bir nüsha olarak tanzim edil-
miştir. Bunlardan Murahhaslar tarafından mühürlenmiş olan birinci nüsha, Fransa Cümhuriyeti
Hükümeti Hazinesi evrakına vazedilecektir, diğer nüshalar da vaziülimza Devletlere teslim edil-
miştir.

N. P. Nicolaev

Pierre Neicov

J. Paul-boncour

H. Ponsot

Stanley

S. M. Bruce

N. Politis

Raoul Bibica Rosetti

Zirde vaziülimza Japon Murahhasları, işbu Mukavele ahkâmının, Akvam Cemiyeti azası olma-
yan bir Devlet sıfatı ile Japonyanın vaziyetini, gerek Akvam Cemiyeti misakına nazaran gerek
mezkûr misak gerçevesi dahilinde münakid mütekabil muzaheret Muahedenamelerine göre hiç bir
suretle tadil etmediğini ve Japonyanın betahsis 19 ve 25 nei maddeler ahkâmı dahilinde bu mi-
sak ve bu muahedeler hakkında tam bir serbesti takdir muhafaza ettiğini Hükümetleri namına
beyan ederler.

N. Sato

Massa-aki Hotta

N. Titulesco

Cons. Contzesco

V. V. Pella

Dr. R. Aras

Suad Davaz

N. Menemencioğlu

Asım Gündüz

N. Sadak

Maxime Litvinoff

Dr. I. V. Soubbotitch

Lâhika - I

1. İşbu mukavelenamenin 2 nci maddesi mucibince istifa edilebilecek olan rüsum ve tekâlif aşağıdaki tabloda gösterilenler olacaktır. Türkiye Hükûmetinin bu rüsum ve tekâliften kabul edebileceği muhtemel tenzili, sancak farkı gözetilmeksizin, tatbikedilecektir.

İfa edilen hizmetin mahiyeti	Beher Neto hacim tonilâtosu (Net register tonnage) üzerinden istifa edilecek resim veya harç miktarı <i>Altın frank</i> [1]
a) Sırhî kontrol	0,075
b) Fenerler, ziyalı şamandıralar, geçid şamandıraları ve saire:	
800 tona kadar	0,42
800 tondan fazlası	0,21
c) Tahlisiye hizmeti: Buna tahlisiye sandalları, roket istasyonları, sis düdükları, radiofarlar ve keza (b) fıkrasında dahil bulunmayan ziyalı şamandıralar veya aynı neviden diğer tesisat dahildir	0,10

2. İşbu lâhikanın 1 nci fıkrasına merbut tabloda tasrih edilen rüsum ve tekâlif Boğazlardan iki defa geçiş içindir. (Yani, Ege denizinden Karadenize bir geçiş ve Ege denizine dönüş seyahati veyahud Karadenizden Ege denizine Boğazlardan bir geçiş ve müteakiben Karadenize dönüş); Bununla beraber Eğer bir ticaret gemisi azimet seyahati için Boğazlara girdiği tarihten itibaren altı aydan fazla bir zaman sonra vaziyete göre Ege denizine veya Karadenize dönmek üzere Boğazlardan tekrar geçerse, bu gemi sancak farkı gözetilmeksizin bu rüsum ve tekâlifi ikinci defa olarak tediye ile mükellef tutulabilir.

3. Eğer, bir ticaret gemisi azimet geçişinde avdet etmeyeceğini beyan ederse, işbu lâhikanın birinci paragrafının (b) ve (c) fıkralarında derpiş edilen rüsum ve tekâlif hususunda tarifenin nisfını tediye edecektir.

4. İşbu lâhikanın birinci paragrafına merbut tabloda tarif edilen ve mevzubahs hizmetlerin icab ettirdiği masrafları kapatmağa ve ihtiyat akçesi veya makul bir müdevver sermaye muhafazası için lüzumlu miktardan yüksek olmayacak olan rüsum ve tekâlif ancak işbu Mukavelenamenin 29 ncu maddesi ahkâmı tatbik edilmek suretile tezyid veya ikmal edileceklerdir. Bunlar, tediye tarihlerindeki kambiyo fiatine göre altın frank veya türk parası olarak tesviye olunur.

5. Ticaret gemileri kılavuzluk ve romorkaj gibi ihtiyarî hizmetler için, böyle bir hizmet, gemilerin acente veya kaptanlarının talebi üzerine Türk Makamatı tarafından lâyikile ifa edildiği takdirde, rüsum ve tekâlif tediyesine mecbur tutulabilirler. Türkiye Hükûmeti işbu ihtiyarî hizmetlerin ifası için istifa edilecek rüsum ve tekâlif tarifelerini zaman zaman neşredecektir.

6. İşbu tarifeler, mezkûr hizmetler 5 nci maddenin tatbiki suretile mecburî kıldığı hallerde tezyid edilmeyeceklerdir . . .

[1] *Halen yüz kuruş, takriben altın 2 frank 50 santime muadildir.*

Lâhika - II (1)

A. Maimahreç esası :

1. Bir su üstü gemisinin mai mahreç esası, tam mürettebatı ve makine ve kazanlarile denize açılmağa müheyya olan ve makine ve kazanlarının beslemesine mahsus mahrukatı ile ihtiyat suyu hariç olmak üzere bütün esliha ve her türlü mühimmatını, tesisatını, teçhizatını, komanyasını, mürettebatı için tatlı suyu, muhtelif erzakını ve harb esnasında taşıyacağı her nevi alât ve edevat ve yedek parçalarını hâmil olan, inşası itmam edilmiş bir geminin mai mahrecidir.

2. Bir denizaltı gemisinin mai mahreç esası; tam mürettebatı ve motör cihazı ile denize açılmağa müheyya olan ve mahrukatı, yağlama yağı, tatlı suyu ve her nevi (ballast) suyu hariç olmak üzere bütün silâhlarını, her türlü mühimmatını, tesisatını, teçhizatını, mürettebatının komanyasını ve harb esnasında taşıyacağı muhtelif alât ve edevatı ve her nevi yedek parçalarını hâmil bulunan (dalma sarnıçlarının suyu hariç) inşası itmam edilmiş geminin su üstünde mai mahrecidir.

3. (Ton) kelimesi, (Metrik ton) tabirindekinden gayri, 1.016 kilogramlık (2.240 librelilik) bir tonu ifade eder.

B. Sınıflar :

1. Hattı harb gemileri aşağıdaki iki talî sınıftan birine mensub olan su üstü harb gemileridir :

a) Tayyare ana gemileri, muavin gemiler veya (b) talî sınıfa mensub hattı harb gemilerinden maada, mai mahreci 10 000 (10 160 metrik ton) tondan fazla olan veya 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla mücehhez su üstü harb gemileridir.

b) Tayyare ana gemilerinden maada maimahreci 8 000 (8.128 metrik ton) tondan yukarı olmayan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla mücehhez bulunan suüstü harb gemileridir.

2. Tayyare ana gemileri, hacimleri ne olursa olsun, başlıca tayyare taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için inşa edilmiş veya tertibatlandırılmış suüstü harb gemileridir. Eğer, bir harb gemisi başlıca tayyare taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için inşa edilmemiş veya tertibatlandırılmamış ise bu gemiye bir inne veya havalanma güvertesinin kurulması bunun tayyare ana gemileri sınıfına ithalini intaç eylemez.

Tayyare ana gemileri sınıfı iki talî sınıfa ayrılır, şöyle ki:

a) Tayyarelerin uçabilecekleri veya konabilecekleri bir güverte ile mücehhez olan gemiler;

b) Yukarıda (a) fıkrasında tarif edilen bir güverte ile mücehhez bulunmayan gemiler.

3. Hafif suüstü gemileri, tayyare gemileri, küçük muharebe gemileri veya muavin gemilerden maada maimahreci 10 000 (10.160 metrik ton) tonu geçmemek üzere 100 tondan (102 metrik ton) fazla olan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı topla mücehhez bulunmayan suüstü harb gemileridir.

Hafif suüstü gemileri sınıfı üç talî sınıfa ayrılır, şöyle ki:

a) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı bir top taşıyan gemiler,

b) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı top taşımayan ve maimahreci 3 000 (3.048 metrik ton) tondan yukarı olan gemiler,

c) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı top taşıyan ve maimahreci 3 000 (3.048 metrik ton) tondan yukarı olmayan gemiler.

4. Denizaltı gemileri, denizin sathı altında seyrüsefer etmek üzere inşa edilmiş bütün gemilerdir.

5. Küçük muharebe gemileri muavin gemilerden maada maimahreci 2 000 (2.032 metrik ton) tonu tecavüz etmemek üzere 100 (102 metrik ton) tondan fazla olan, fakat aşağıdaki evsafın hiç birini haiz bulunmayan suüstü harb gemileridir:

a) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı bir topla mücehhez olmak;

b) Torpil atmak için inşa veya teçhiz edilmiş bulunmak;

(1) İşbu lâhika metinleri 25 mart 1936 tarihli Londra Bahri Mukavelenamesinden iktibas edilmiştir.

c) 20 milden fazla sürat temin etmek üzere inşa edilmiş olmak.

6. Muavin gemiler, askerî filoya mensub olup maimahreci 100 tondan (102 metrik ton) fazla bulunan, normal olarak filo hizmetinde veya asker naklinde ve yahud muharebe yapan gemilerin kullandıkları hizmetten başka her hangi bir hizmette kullanılan, muharebe yapan gemi olmak için hassaten inşa edilmemiş olan ve aşağıdaki evsaftan hiç birini haiz bulunmayan suüstü gemileridir:

a) 155 milimetre (6.1 pus) den yüksek bir çapta bir topla mücehhez olmak;

b) 76 milimetre (3 pus) den yüksek bir çapta sekiz toptan fazla topla mücehhez olmak;

c) Torpil atmak için inşa veya techiz edilmiş bulunmak;

d) Zırhlı lavhalarla muhafaza edilmek üzere inşa edilmiş olmak;

e) 28 milden fazla bir sürate erişmek için inşa edilmiş olmak;

f) Tayyareleri denizde harekete getirmek üzere bilhassa inşa edilmiş veya tertibatlandırılmış olmak;

g) Tayyare uçurmak için, ikiden fazla âletle mücehhez bulunmak.

C. Yaşını doldurmuş gemiler:

Aşağıdaki sınıflara ve tâli sınıflara mensub gemiler inşalarından itibaren atide adedleri gösterilen seneler geçince «yaşını doldurmuş» telâkki edileceklerdir:

a) Bir hattı harb gemisi için	26 sene
b) Bir tayyare ana gemisi için	20 »
c) (a) ve (b) tâli sınıflarından bir hafif suüstü gemisi için:	
i) 1 kânunusani 1920 tarihinden evvel tezgâha konmuş ise	16 sene
ii) 31 kânunuevvel 1919 tarihinden sonra tezgâha konmuş ise	20 »
d) (c) tâli sınıfına mensub bir hafif suüstü gemisi için	16 »
e) Bir denizaltı gemisi için	13 »

Lâhika - III

Japon donanmasına mensub, aşağıda irae edilen yaşını doldurmuş üç mekteb gemisi meyanından iki geminin Boğazlardaki limanları birlikte ziyaretine müsaade edilmesi mukarrerdir. Bu iki geminin mecmu tonajı bu halde 15 000 tona muadil addolunacaktır.

	Tezgâha konma tarihi	Hizmete girme tarihi	Maimahrec esas (ton)	Teslihat
Asama	20 - X - 1896	18 - III - 1899	9.240	IV×200 mm. XII×150 mm.
Yakumo	1 - IX - 1898	20 - VI - 1900	9.010	IV×200 mm. XII×150 mm.
Iwate	11 - XI - 1898	18 - III - 1901	9.180	IV×200 mm. XIV×150 mm.

Lâhika - IV

1. İşbu Mukavelenamenin 18 nei maddesinde derpiş edilen Karadeniz sahilıarı Devletlere aid filoların tonaj yekûnunun hesabına idhal edilecek gemilerin sınıfları ve talî sınıfları berveçhiatidir:

Hattıharb gemileri:

(a) talî sınıfı

(b) talî sınıfı

Tayyare ana gemileri:

(a) talî sınıfı

(b) talî sınıfı

Hafif suüstü gemileri:

(a) talî sınıfı

(b) talî sınıfı

(c) talî sınıfı

Denizaltı gemileri:

İşbu mukavelenameye merbut II numaralı lâhıkadaki tarifelere göre.

Tonaj yekûnunun hesabında nazarı itibare alınması lâzımgelen maimahrec III numaralı lâhıkada tarif edilen maimahrec esasıdır. Mezkûr lâhıkada tarif edildiği üzere ancak «Yaşını doldurmamış» gemiler nazarı itibare alınacaktır.

2. 18 nei maddenin (b) fıkrasında derpiş edilen tebligatın ayrıca işbu lâhıkanın birinci fıkrasında zikredilen sınıf ve talî sınıf gemilerin tonaj yekûnunu da ihtiva etmesi lâzımdır.

 PROTOKOL

Bu günkü tarihli Mukavelenameyi imza ettikleri sırada zirde vaziülümza Murahhaslar, Hükûmetlerini teahhüd altına alarak aşağıdaki ahkâmı kabul ettiklerini beyan ederler.

1. Türkiye, mezkûr Mukavelenamenin mukaddemesinde tarif edilen Boğazlar mmtakasını derhal yeniden askerileştirebilecektir.

2. 15 ağustos 1936 tarihinden itibaren Türkiye Hükûmeti, mezkûr Mukavelenamede tasrih edilen rejimi muvakkaten tatbik edecektir.

3. İşbu Protokol bu günkü tarihten itibaren muteber olacaktır.

Montreux de yirmi temmuz bin dokuz yüz otuz altı tarihinde tanzim edilmiştir.

N. P. Nicolaev

Pierre Neicov

J. Poul - Boncour

H. Ponsot

Stanley

S. M. Bruce

N. Politis

Raoul Bibica Rosetti

N. Sato (ad referendum)

Massa - aki Hotta (ad referendum)

N. Titulesco
Cons. Contzsko
V. V. Pella
Dr. R. Aras
Suad Davaz
N. Menemenciöglu
Asım Gündüz
N. Sadak
Maxime Litvinoff
Dr. I. V. Soubbotitch

<i>Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	31 - VII - 1936 ve 1/605
<i>Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhur Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	1 - VIII - 1936 ve 4/675
<i>Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cild ve sayfa numaraları</i>	:	Cild Sayfa 12 302,309:331,333,334:336,337:339